

FN-KONFERANSEN SOM KULTUR

AV THOMAS MATHIESEN

Patrik Törnudd har skrevet et innlegg om en del av det innholdsmessige ved FN-konferansen i Milano. Det er naturlig for meg å legge til litt om noen andre sider ved det store møtet.

En konferanse som FN-møtet i Milano utgjør et sammensatt sosialt system, med en egenartet kultur. Ordet »kultur« brukes her i den sosiologiske/sosialantropologiske betydning – det dreier seg om et sett normer, i vid betydning av ordet, og praksisformer knyttet til disse normer.

Kulturen blir ikke »oppfunnet« eller skapt på konferansen, for deltakerne bringer kulturtrekkene med seg dit. Men *på* konferansen blir trekkene rendyrket.

Som eksempler skal jeg her trekke fram fem atferdsnormer, og tilknyttede praksisformer, som jeg oppfattet som viktige på FN-konferansen.

Den første normen er denne: »Vis alltid at det du gjør på konferansen er viktig!« Normen kan også formuleres omvendt, slik: »Vis aldri at du egentlig synes det som skjer er noe tull – hvis du da synes det.« På FN-konferansen skal alt det som skjer i møtene være enormt viktig, selv om det fra en utenforståendes synsvinkel av og til kanskje fortoner seg noe annerledes. En kan kalle normen for »viktighetsnormen«.

En rekke forskjellige konkrete praksisformer knytter seg til denne normen, og gir den innhold. Selve konferansesenteret, »Milanofiori«, som lå en del kilometer fra Milano, understreket med alt sitt glass og all sin betong viktigheten av det som skjedde. Det samme gjorde politioppbudet og all kontrollen når du skulle inn i bygningen. At politioppbudet ville hatt noen som helst virkning på eventuelle terrorister dersom de hadde kommet, er mer enn tvilsomt. Selv hadde jeg et nøkleknippe i lommen som gikk ubemerket gjennom metalldetektoren de ti første dagene. Den ellefte dagen sa detektoren »pip«, og det ble mye oppstuss. Antakelig fører politioppbud som dette bare til at terrorister blir enda litt mer profesjonelle. Men å understreke konferansens fantastiske viktighet, det gjorde oppbudet. Det samme gjorde de flotte luftavkjølte bussene vi kjørte til senteret i, naturligvis rikelig eskortert av politi. Når det var bilkø i byen satte politiet seg ekstra i sving og vi gikk foran alle andre. I en rundkjøring traff min buss en gang på en ambulanse med fulle blinklys i rasende fart. Noen var åpenbart i ferd med å dø. Men ambulansen måtte vente, for FN skulle frem. I følge Corriere della Sera kostet konferansen 26 milliarder lire bare for FN-organisasjonen. Det er noe uklart hva dette beløpet inneholder, om det for eksempel også inneholder det forberedende arbeid, men det er i alle fall mange penger – ca. 114 millioner norske kroner. Det er klart at en konferanse må være viktig om et slikt beløp skal kunne forsvares. En annen sak er at viktigheten er med på å få beløpet opp, slik at det hele biter seg selv i halen.

Den andre norm er denne: »Vis deg som en som er kjent med mange!« Også denne normen kan formuleres omvendt, slik: »Vis deg aldri ensom og alene.« Hvis du tusler rundt alene, så må du i hvert fall late som du er på vei til å møte noen. En kan kalle normen for »kjent-med-mange normen«.

Også til denne normen knytter det seg en rekke forskjellige praksisformer. Det er et formål å hilse på flest mulig, og det er et hovedformål å bli observert hilsende på flest mulig. Det undertreker din status. For det er status som er kjent-med-mange normens funksjon. Når du går inn i møtelokalet, er det fint om du smånikker litt rundt deg. Det antyder at andre kjenner deg. Mange lunchavtaler er et godt tegn, naturligvis særlig lunchavtaler med sentrale folk. Invitasjoner til mottakelser er et annet poeng. Noen mottakelser er åpne for alle, for eksempel noen av mottakelsene arrangert av vertslandet. Disse mottakelsene skal jeg komme tilbake til. Men mange mottakelser er organisert av de enkelte land, der du i tilfelle inviteres spesielt. Jo flere mottakelser du er invitert i, desto bedre er det. Der var mange spente fjes å se rundt landenes posthyller når de fine konvoluttene kom. Særlig bra er det hvis du er invitert i så mange mottakelser at du kan si uff og at du ikke orker mer. Det antyder en særlig god posisjon. Selv var jeg på konferansens niende dag ikke invitert til en eneste slik mottakelse, og da jeg nevnte det for noen andre, begynte de raskt å snakke om noe annet.

Den tredje normen er denne: »Vis alltid den største ærbødighet for alle andre på konferansen!« Også denne normen kan formuleres omvendt, slik: »Vis aldri at du egentlig synes ganske mange andre opptrer som noen tullete viktig-perer«. På FN-konferansen skal alle vises enorm ærbødighet, først og fremst i de formelle sesjonene i de store komiteene og i plenum. Normen kan kalles for »ærbødighetsnormen«.

Ulike praksisformer knytter seg også til denne normen. For hver eneste som ba om ordet i Komité II, der jeg tilbrakte mye av min tid, sa ordstyreren: »I now give the floor to the distinguished representative of ...«, og så landets navn. Som om man egentlig gikk ut på gulvet for å snakke. Det gjorde man jo ikke, man forble tvert om sittende. Konferansen ville ha spart omtrent en halv dag til sammen om man bare hadde bestemt seg for å stryke ordet »distinguished«. Når man skulle komme med innvendinger mot et annet lands synspunkter eller forslag, måtte man først bruke lang tid på å fortelle hvor genialt synspunktet eller forslaget var. Som regel måtte man »gratulere« den annen part: »I congratulate the distinguished representative of for his brilliant and important intervention«. Man kunne få inntrykk av at verden med et sprang virkelig var gått framover, og ikke var den samme lenger, etter det som var blitt sagt. Så, langt ut i innlegget, kunne den egentlige uenigheten komme. Funksjonene av ærbødighetsnormen er klare nok. For det første fører ærbødighetsnormen til at også du selv og ditt eget land blir behandlet med ærbødighet. For det annet muliggjør normen samkvem og interaksjon i en situasjon der de underliggende konflikter til dels er meget store, så store at det hele i realiteten kan bryte sammen.

Den fjerde normen er en videreføring av den tredje, og kan formuleres slik: »Gjør alt du kan for å få til enighet om de spørsmål som reises!« Helst skal en komme til enighet uten avstemning. Den komitéformann som klarer å lose sin komité gjennom hele konferansen uten en eneste avstemning, har vunnet en betydelig seier. Det er virkelig noe å skryte av. Om komiteen da egentlig har fremmet noen saker av betydning, er et annet spørsmål. En kan kalle normen for »enighetsnormen«.

Atter er de tilknyttede praksisformer mange. All ærbødigheten som ble nevnt ovenfor, er av betydning også i samband med denne normen. Den understreker enighet selv der enighet ikke finnes. Men også praksisformer utenfor de formelle sesjonene er meget

viktige. Alle de store flotte mottakelsene for hele kongressen understreker samdrøktighet. Den flotteste av disse mottakelsene som jeg var på var et italiensk arrangement med bugnende bord med mat og vin, avsluttet med et strålende stjernedryssende fyrverkeri satt i scene til det vakreste av Rossinis musikk. En kunne få klump i halsen av mindre, og en elsket menneskene som sto rundt. De flotte fellesmottakelsene understreket naturligvis samtidig noen av de andre normene – både viktighetsnormen og ærbødighetsnormen. Mange av de formelle møtene ble også hyppig avbrutt for »uformelle samtaler«, der enighet og kompromiss skulle oppnås. I slike situasjoner kunne du for øvrig få anledning til å praktisere kjent-med-mange normen – ved å bli invitert til å være med i underhåndsdrøftelsene.

Den femte og siste normen jeg skal nevne, er denne: »Påse at det som blir vedtatt aldri kommer i konflikt med ditt eget lands regler!« Alle vedtak skal slipes til slik at ditt eget land ikke får problemer i forhold til vedtaket. En kan kalle normen for »eget-lands normen«.

Normen praktiseres naturligvis på det formelle plan, i de mange formelle situasjoner der resolusjoner og erklæringer vedtas. De store og sterke landene kan gjerne stille krav om bestemte revisjoner slik at deres egne land ikke får problemer. De mindre og svakere landene må oftere nøye seg med fotnoter og fortolkninger. Men alle er opptatt av det samme, og alle handler omtrent alltid i overensstemmelse med normen. Konsekvensene av dette er store. Først og fremst betyr det at fremdriften totalt sett er meget liten, om den da i det hele tatt er til stede. Brutalt sagt fører ikke de 114 millioner norske kroner verden særlig fremover, og mye av årsaken finner vi i eget-lands normen. Samtidig fremmer eget-lands normen også følelsen av betydningsfullhet og viktighet, og støtter altså viktighetsnormen: For å være på den sikre siden ringes det med jevne mellomrom hjem »til hovedstaden«. Uttrykket var »calling capitals«. En er ikke hvem som helst når en ringer hovedstaden, og en ringer ikke hovedstaden om hva som helst.

* * *

Viktighetsnormen, kjent-med-mange normen, ærbødighetsnormen, enighetsnormen og eget-lands normen er ikke de eneste trekk i FN-konferansens normative ordning. Men de er viktige nok til å bli særskilt fremhevet. Som jeg har prøvd å antyde, utgjør de til en viss utstrekning et system ved at de gjensidig støtter opp om hverandres tilknyttede praksisformer.

Samlet sett er dette en normativt ordning som både er *oppretholdende* for systemet – altså for landets diplomatiske aktivitet og FN-konferansen – og *tilbakeholdende* for nydanning – altså for fremdrift og gjennombrudd i kriminalpolitisk tenkning.

På konferansen var det rart å tenke på forskjellen mellom konferansens liv og virkelighetens liv. I konferansens liv var det luncher, mottakelser og fyrverkeri, parret med forsiktighet. I virkelighetens liv skjer det en dramatisk oppbygning og utvidelse av fengselsystemene. Dette skjer i Europa såvel som i USA. Samtidig øker på mange måter represjonen. Forskjellen mellom de to liv er enorm.

Forskjellen blir enda merkeligere, og mer foruroligende, å tenke på når en samtidig minnes at FN, og FN-konferansen, er et av de viktigste internasjonale organer for utforming av tidens kriminalpolitikk. Europarådet er kanskje viktigere for våre land, men FN er viktig nok.

Antakelig er det av betydning å delta på konferanser som dette dersom en har sjanse til å minne om virkelighetens liv. Stort mer tror jeg ikke en klarer å oppnå. Selv fikk jeg sjansen fordi jeg fikk anledning til å snakke om den økende fengselsbyggingen, og å advare mot den. Dessuten var jeg med på arbeidet med resolusjonen »Reduction of the prison population, alternatives to prison, social integration of offenders«.

Resultatene av disse initiativ er imidlertid også interessante. Advarselen mot fengselsbygging, holdt som innlegg og ikke med invitasjon til noe vedtak, møtte betydelig respons *utenfor* konferansen, i italienske medier m.v. Når en klarer å bryte konferansens grense mot omverdenen, kan det en gjør altså få en gjenklang – selv om vi naturligvis ikke kjenner de langsiktige virkninger. Resolusjonen med den ovennevnte tittel var, derimot, et internt »konferanseanliggende«, et spørsmål om et finslipet vedtak på konferansen. Nettopp derfor møtte resolusjonsforslaget i høy grad konferansekulturens normer, særlig ærbødighetsnormen og egetlands normen: Det ble en lang debatt der initiativtakerne ble voldsomt berømmet og gratulert for sitt epokegjørende brillante initiativ, men der landene sikret seg nøye at alt var i overensstemmelse med deres egne forhold. Selv rundt tittelens uttrykk »Reduction of the prison population« ble det debatt. Alternativer hilste man velkommen, det polemiserte ingen mot, men skulle de komme i stedet for fengsel? Det var *slett* ikke klart. Muligheten er altså til stede for at en får både fortsatt fengsel og »alternativer«, altså et ekspandert kontrollsystem. Akkurat det er gammel lærdom om alternativenes problematikk. USA og USSR gjorde interessant nok felles sak, også i den avsluttende motstanden mot tittelen. Tittelen ble stående som et lite signal, men heller ikke mer.

Om en klarer å minne om virkelighetens liv er altså avhengig av om en klarer å gå ut over konferansens grenser.

Innen konferansens grenser virker kulturen slik at virkeligheten systematisk forsvinner.

Adresse: Professor, dr. philos. Thomas Mathiesen
Institutt for rettsosnologi
Universitetet i Oslo
Sporveisgt. 35
Oslo 3